

نهمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش مطالعات پژوهشی حقوق ورزشی در عصر نوین

بنیاد علمی قانون یار - کمیته حقوق ورزشی استان اصفهان - دانشگاه آزاد اسلامی - فرمانداری دهقان

دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)

تاریخ برگزاری همایش: ۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۴ شماره نمایه: ۴۱۲۰۱۲ رده بندی کنفرانس: ج ۳۳۲۲۴

مسئولیت مدنی باشگاه ها و مربیان

در قبال آسیب دیدگی ورزشکاران در حقوق ایران

محمدرضا مرادی^۱ ساسان قرمزی وحید پناه پوری

چکیده

ورزش حرفه ای به عنوان یکی از مهم ترین پدیده های اجتماعی معاصر، با وجود آثار مثبت فردی و اجتماعی، همواره با خطر بروز آسیب های جسمانی و روانی برای ورزشکاران همراه است. در این میان، تعیین مسئولیت مدنی اشخاصی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در فعالیت های ورزشی نقش دارند، از جمله باشگاه ها و مربیان، اهمیت ویژه ای می یابد. مقاله حاضر با رویکردی توصیفی-تحلیلی به بررسی مبانی، شرایط و حدود مسئولیت مدنی باشگاه ها و مربیان در قبال آسیب دیدگی ورزشکاران در حقوق ایران می پردازد. روش تحقیق کتابخانه ای بوده و داده ها از طریق مطالعه قوانین، مقررات، منابع فقهی، دکترین حقوقی و رویه های موجود گردآوری شده است. یافته های پژوهش نشان می دهد که اگرچه قواعد عمومی مسئولیت مدنی در حقوق ایران قابلیت اعمال در حوزه ورزش را دارند، اما فقدان مقررات خاص حقوق ورزشی و ابهام در تعیین حدود مسئولیت ها، زمینه ساز بروز اختلافات متعدد شده است. در پایان، ضمن تحلیل چالش های موجود، راهکارهایی جهت تقویت حمایت حقوقی از ورزشکاران و شفاف سازی مسئولیت ها ارائه می شود.

واژگان کلیدی: حقوق ورزشی، مسئولیت مدنی، باشگاه های ورزشی، مربیان ورزشی، آسیب دیدگی

ورزشکاران

^۱ نویسنده مسئول

مقدمه

ورزش در جوامع امروزی صرفاً یک فعالیت تفریحی یا جسمانی محسوب نمی‌شود، بلکه به پدیده‌ای چندبعدی با آثار گسترده اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی تبدیل شده است. توسعه ورزش حرفه‌ای، افزایش رقابت‌های سازمان‌یافته، رشد سرمایه‌گذاری‌های مالی و گسترش رسانه‌های ورزشی، همگی نشان‌دهنده جایگاه ویژه ورزش در ساختار اجتماعی معاصر است. در عین حال، ماهیت فیزیکی و رقابتی ورزش حرفه‌ای، همواره با خطر بروز آسیب‌های جسمانی و روانی برای ورزشکاران همراه بوده است؛ آسیب‌هایی که گاه پیامدهای جبران‌ناپذیری برای زندگی شخصی و حرفه‌ای آنان به همراه دارد.

آسیب‌دیدگی ورزشکاران تنها یک مسئله پزشکی یا فنی نیست، بلکه دارای ابعاد حقوقی پیچیده‌ای است که توجه به آن‌ها در نظام‌های حقوقی معاصر ضروری به نظر می‌رسد. در بسیاری از موارد، آسیب‌های ورزشی ناشی از عوامل قابل پیشگیری مانند ضعف مدیریت، بی‌توجهی به اصول ایمنی، برنامه‌ریزی نادرست تمرینات یا قصور مربیان و باشگاه‌هاست. از این رو، تعیین مسئولیت مدنی اشخاصی که در فرآیند فعالیت‌های ورزشی نقش دارند، به یکی از مباحث اساسی حقوق ورزشی تبدیل شده است.

در نظام حقوقی ایران، اگرچه قوانین و مقررات پراکنده‌ای در زمینه ورزش وجود دارد، اما هنوز قانون جامع و مستقلی تحت عنوان «حقوق ورزشی» تدوین نشده است. این خلأ تقنینی موجب شده است که در صورت بروز آسیب‌دیدگی ورزشکاران، تعیین مسئولیت اشخاص دخیل با ابهام و اختلاف نظر همراه باشد. در چنین شرایطی، قواعد عمومی مسئولیت مدنی، اصول فقهی مانند قاعده لاضرر، قاعده اتلاف و تسبیب، و نیز مقررات عام حقوقی، مبنای تحلیل مسئولیت‌ها قرار می‌گیرند.

یکی از چالش‌های مهم در این زمینه، تمایز میان خطرات ذاتی ورزش و آسیب‌هایی است که ناشی از تقصیر یا بی‌احتیاطی اشخاص مسئول می‌باشند. برخی بر این باورند که ورزشکار با آگاهی از ماهیت پرخطر ورزش، به‌طور ضمنی خطرات آن را می‌پذیرد و در نتیجه، مسئولیتی متوجه باشگاه یا مربی نخواهد بود. با این حال، این دیدگاه نمی‌تواند به‌طور مطلق پذیرفته شود؛ چراکه پذیرش خطر، تنها ناظر به خطرات متعارف و اجتناب‌ناپذیر ورزش است و نمی‌تواند توجیه‌کننده نقض اصول ایمنی یا رفتارهای تقصیرآمیز باشد.

باشگاه‌های ورزشی و مربیان، به‌عنوان ارکان اصلی نظام ورزش حرفه‌ای، نقش تعیین‌کننده‌ای در حفظ سلامت ورزشکاران دارند. باشگاه‌ها از یک سو به‌عنوان اشخاص حقوقی و بهره‌برداران فعالیت‌های

ورزشی، و از سوی دیگر مربیان به عنوان اشخاصی که به طور مستقیم بر تمرین و آماده سازی ورزشکاران نظارت دارند، دارای تعهدات قانونی و حرفه ای گسترده ای هستند. عدم ایفای صحیح این تعهدات می تواند موجب تحقق مسئولیت مدنی آنان گردد.

هدف این مقاله، بررسی و تحلیل مسئولیت مدنی باشگاه ها و مربیان در قبال آسیب دیدگی ورزشکاران در چارچوب حقوق ایران است. در این راستا، ابتدا مبانی نظری و مفهومی مسئولیت مدنی در ورزش تبیین می شود، سپس مسئولیت باشگاه ها و مربیان به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می گیرد و در نهایت، با شناسایی خلأهای موجود، راهکارهایی جهت بهبود وضعیت حقوقی ورزشکاران ارائه خواهد شد.

بخش اول: مبانی نظری و حقوقی مسئولیت مدنی در ورزش

مسئولیت مدنی به عنوان یکی از نهادهای اساسی حقوق خصوصی، نقش مهمی در تنظیم روابط اجتماعی و تضمین جبران خسارات ناشی از اعمال زیان بار ایفا می کند. در تعریف کلاسیک، مسئولیت مدنی زمانی تحقق می یابد که شخصی بدون مجوز قانونی، به دیگری ضرر وارد کرده و مکلف به جبران آن گردد. این نهاد حقوقی، مبتنی بر اصل عدالت ترمیمی است و هدف اصلی آن، بازگرداندن وضعیت زیان دیده به حالت پیش از وقوع ضرر یا جبران عادلانه خسارت وارده می باشد.

در حوزه ورزش، اعمال قواعد مسئولیت مدنی با ویژگی ها و پیچیدگی های خاصی همراه است. فعالیت های ورزشی، به ویژه در سطح حرفه ای، ذاتاً با خطر، برخورد فیزیکی و احتمال آسیب دیدگی همراه اند. همین ویژگی موجب شده است که برخی، ورزش را از شمول قواعد عمومی مسئولیت مدنی خارج بدانند. با این حال، چنین دیدگاهی با اصول بنیادین حقوقی سازگار نیست؛ زیرا وجود خطر ذاتی در یک فعالیت، به معنای نفی مسئولیت ناشی از تقصیر، بی احتیاطی یا نقض تعهدات قانونی نیست.

در حقوق ایران، مسئولیت مدنی عموماً بر سه رکن اساسی استوار است: ورود ضرر، وجود تقصیر و رابطه سببیت میان فعل زیان بار و ضرر وارده. هر یک از این ارکان در فعالیت های ورزشی نیازمند تفسیر و تطبیق خاص است. ضرر در ورزش می تواند اشکال مختلفی داشته باشد؛ از آسیب های جسمانی و نقص عضو گرفته تا خسارات مالی ناشی از محرومیت از مسابقات، کاهش ارزش حرفه ای ورزشکار و حتی صدمات معنوی و روانی.

تقصیر در ورزش، مفهومی نسبی و وابسته به شرایط حرفه ای است. معیار سنجش تقصیر، رفتار انسان متعارف در همان شرایط است؛ اما در مورد اشخاص حرفه ای مانند مربیان و مدیران باشگاه ها، معیار،

«رفتار حرفه‌ای متعارف» خواهد بود. به بیان دیگر، سطح انتظار از یک مربی حرفه‌ای یا باشگاه ورزشی، به مراتب بالاتر از یک فرد عادی است. هرگونه عدول از استانداردهای فنی، ایمنی و حرفه‌ای، می‌تواند مصداق تقصیر تلقی شود.

از منظر فقه اسلامی که نقش مهمی در شکل‌دهی حقوق ایران دارد، قواعدی مانند قاعده لاضرر، قاعده اتلاف و قاعده تسبیب، مبنای تحلیل مسئولیت در ورزش محسوب می‌شوند. بر اساس قاعده لاضرر، هیچ کس مجاز به اضرار به غیر نیست و هرگونه ضرر ناروا باید جبران شود. قاعده اتلاف نیز ناظر به مواردی است که شخص به‌طور مستقیم موجب ورود ضرر می‌شود، در حالی که قاعده تسبیب به مواردی اشاره دارد که شخص با ایجاد سبب، زمینه ورود ضرر را فراهم می‌کند. در بسیاری از آسیب‌های ورزشی، نقش اشخاصی مانند مربیان و باشگاه‌ها در قالب تسبیب قابل تحلیل است.

یکی از نظریات مهم در حقوق ورزشی، نظریه «پذیرش خطر» است. بر اساس این نظریه، ورزشکار با علم به خطرات ذاتی ورزش، به‌طور ضمنی آن‌ها را می‌پذیرد و در نتیجه، در صورت وقوع آسیب، حق مطالبه خسارت نخواهد داشت. با این حال، این نظریه در حقوق ایران به‌صورت مطلق پذیرفته نشده است. پذیرش خطر تنها شامل خطرات متعارف، اجتناب‌ناپذیر و ذاتی ورزش می‌شود و نمی‌تواند شامل خطرات ناشی از بی‌احتیاطی، نقض مقررات یا قصور حرفه‌ای باشد.

از سوی دیگر، قراردادهای ورزشی نقش مهمی در تعیین حقوق و تعهدات طرفین دارند. رابطه میان ورزشکار و باشگاه یا مربی، اغلب مبتنی بر قرارداد است و تعهدات ناشی از این قراردادها، در کنار قواعد مسئولیت مدنی، مبنای بررسی مسئولیت‌ها قرار می‌گیرند. نقض تعهدات قراردادی، مانند عدم تأمین شرایط ایمن تمرین یا تحمیل برنامه‌های تمرینی نامتناسب، می‌تواند علاوه بر مسئولیت قراردادی، مسئولیت مدنی نیز به دنبال داشته باشد.

در مجموع، مبانی نظری مسئولیت مدنی در ورزش نشان می‌دهد که فعالیت ورزشی، علی‌رغم ویژگی‌های خاص خود، خارج از قلمرو قواعد مسئولیت مدنی قرار نمی‌گیرد. آنچه اهمیت دارد، تفسیر منعطف و متناسب این قواعد با واقعیت‌های ورزش حرفه‌ای است؛ تفسیری که هم از حقوق ورزشکاران حمایت کند و هم مانع از تعطیلی یا اختلال در فعالیت‌های ورزشی نشود.

بخش دوم: مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی در قبال آسیب‌دیدگی ورزشکاران

باشگاه‌های ورزشی به‌عنوان اشخاص حقوقی و سازمان‌دهندگان اصلی فعالیت‌های ورزشی حرفه‌ای، جایگاه ویژه‌ای در نظام حقوق ورزشی دارند. باشگاه نه تنها بهره‌بردار فعالیت ورزشی است، بلکه نقش کارفرما، مدیر و ناظر را نیز ایفا می‌کند. از این رو، دامنه مسئولیت مدنی باشگاه‌ها در قبال ورزشکاران، گسترده و چندلایه است.

یکی از مهم‌ترین تعهدات باشگاه‌های ورزشی، تأمین محیطی ایمن و استاندارد برای تمرین و مسابقه است. این تعهد شامل فراهم کردن امکانات مناسب، تجهیزات استاندارد، زمین و سالن ایمن، کادر پزشکی و نظارت مستمر بر وضعیت جسمانی ورزشکاران می‌شود. هرگونه قصور در انجام این تعهدات، می‌تواند موجب تحقق مسئولیت مدنی باشگاه گردد.

مسئولیت باشگاه‌ها تنها به تقصیر مستقیم محدود نمی‌شود، بلکه بر اساس قواعد مسئولیت کارفرما، اعمال و تقصیر کارکنان، مربیان و عوامل فنی نیز می‌تواند به باشگاه منتسب شود. در صورتی که مربی یا عضو کادر فنی در انجام وظایف خود مرتکب تقصیر شود و این تقصیر منجر به آسیب‌دیدگی ورزشکار گردد، باشگاه به‌عنوان کارفرما مسئول جبران خسارت خواهد بود، حتی اگر تقصیر مستقیمی از سوی مدیران باشگاه احراز نشود.

در برخی موارد، مسئولیت باشگاه‌ها بر مبنای نظریه خطر قابل تحلیل است. بر اساس این نظریه، شخصی که از فعالیتی پرخطر منتفع می‌شود، باید خسارات ناشی از آن را نیز تحمل کند. ورزش حرفه‌ای، به‌ویژه در سطح باشگاهی، فعالیتی است که منافع مالی و اعتباری قابل توجهی برای باشگاه‌ها به‌همراه دارد. بنابراین، منطقی است که باشگاه‌ها مسئول جبران خسارات ناشی از این فعالیت باشند، حتی در مواردی که اثبات تقصیر دشوار است.

در قراردادهای ورزشی، گاه شروطی مبنی بر محدودسازی مسئولیت باشگاه درج می‌شود. با این حال، این شروط نمی‌توانند مسئولیت ناشی از تقصیر فاحش یا نقض تعهدات اساسی را ساقط کنند. از منظر حقوق ایران، شروط خلاف نظم عمومی و قواعد آمره فاقد اعتبارند و باشگاه نمی‌تواند با استناد به قرارداد، خود را از مسئولیت‌های قانونی مبرا سازد.

بخش سوم: مسئولیت مدنی مربیان ورزشی در قبال آسیب دیدگی ورزشکاران

مربیان ورزشی نقش محوری در فرآیند آموزش، تمرین و آماده سازی ورزشکاران ایفا می کنند. رابطه میان مربی و ورزشکار، رابطه ای مبتنی بر اعتماد، تخصص و تبعیت حرفه ای است. همین ویژگی ها موجب می شود که مربی در زمره صاحبان مسئولیت حرفه ای قرار گیرد و سطح بالایی از دقت و مراقبت از وی انتظار رود.

تقصیر مربی می تواند اشکال مختلفی داشته باشد؛ از جمله طراحی برنامه های تمرینی نامتناسب با شرایط جسمانی ورزشکار، بی توجهی به هشدارهای پزشکی، اصرار بر ادامه تمرین در شرایط خطرناک، یا عدم آموزش صحیح تکنیک های ورزشی. هر یک از این موارد، در صورت منجر شدن به آسیب دیدگی، می تواند مبنای مسئولیت مدنی مربی قرار گیرد.

مسئولیت مربی ممکن است به صورت مستقل یا در کنار مسئولیت باشگاه مطرح شود. در مواردی که آسیب دیدگی ناشی از تصمیمات مستقیم مربی باشد، مسئولیت شخصی وی قابل طرح است. در عین حال، در بسیاری از موارد، مسئولیت مربی و باشگاه به صورت تضامنی خواهد بود و ورزشکار زیان دیده می تواند برای جبران خسارت به هر یک از آن ها مراجعه کند.

نظریه پذیرش خطر نمی تواند توجیه کننده تقصیر حرفه ای مربیان باشد. ورزشکار، اگرچه خطرات ذاتی ورزش را می پذیرد، اما انتظار دارد مربی با رعایت اصول علمی و ایمنی، از بروز خطرات غیرضروری جلوگیری کند. هرگونه عدول از این انتظار مشروع، می تواند مسئولیت مربی را به دنبال داشته باشد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

تحلیل مسئولیت مدنی باشگاه ها و مربیان در قبال آسیب دیدگی ورزشکاران نشان می دهد که قواعد عمومی مسئولیت مدنی در حقوق ایران، ظرفیت لازم برای حمایت از حقوق ورزشکاران را داراست. با این حال، فقدان مقررات خاص و جامع حقوق ورزشی، موجب بروز ابهام و اختلاف در تعیین حدود مسئولیت ها شده است. تدوین قانون جامع حقوق ورزشی، تقویت نظام بیمه ورزشی، شفاف سازی تعهدات قراردادی و ارتقای آگاهی حقوقی مدیران و مربیان، از جمله راهکارهایی است که می تواند نقش مؤثری در کاهش آسیب ها و دعاوی حقوقی ایفا کند

منابع و مأخذ

۱. قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹
۲. کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد، تهران، نشر میزان
۳. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق
۴. شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی
۵. صفایی، حسین، حقوق تعهدات
۶. مجموعه مقالات حقوق ورزشی، وزارت ورزش و جوانان
۷. آرای قضایی مرتبط با مسئولیت مدنی در حقوق ایران

نهمین همایش بنیاد علم و قانون یار

(اصفهان - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان) ۲۷ بهمن ۱۴۰۴

نهمین همایش علمی مطالعات پژوهشی حقوق ورزشی در عصر نوین

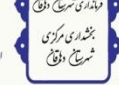
دیراجرای همایش: مجرمضامیر
۰۹۱۲۰۳۶۱۸۰۸

محورهای پذیرش مقاله:

۱. موضوعات مرتبط با قوانین و حقوق ورزشی
۲. مطالعات فقهی و اسلامی در راستای علوم ورزشی
۳. جدیدترین یافته های علمی در زمینه های مختلف ورزشی
۴. اصول حاکم بر مقررات، احکام و قوانین ورزشی در نظام حقوقی

ارسال فایل ورد مقاله (به همراه شماره تماس) به ایمیل Ghanonyar@yahoo.com

یا ارسال از طریق ایتا، واتس آپ به شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

دبیرخانه مرکزی همایش ۵۲۶ و ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ واحد صدور گواهی نامه ۸۴ و ۰۲۱۴۴۴۴۱۷۶۴

سایت اطلاع رسانی همایش های موسسه قانون یار www.Ghanonyar.ir

نهمین همایش بنیاد علم و قانون یار (همایش مطالعات پژوهشی حقوق ورزشی در عصر نوین) اصفهان - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان ۲۷ بهمن ماه ۱۴۰۴